

NORGES INDSKRIFTER

MED DE ÆLDRE RUNER.

UDGIVNE

FOR

DET NORSKE HISTORISKE KILDESKRIFTFOND

VED

SOPHUS BUGGE.

I.

CHRISTIANIA.

A. W. BRØGGERS BOGTRYKKERI.

1891—1903.

Rettelser og Tilføielser¹⁾.

1. Tune.

Om Indskrifterne paa Tune-Stenen overhoved se Fr. Burg i Zeitschrift f. deutsches Alterthum XXXVIII (1894) S. 161—186. Her drøftes med kritisk Skarphed de i Udgaven fremsatte Tolkninger, medens Afhandlingen kun giver faa Bidrag til nye, selvstændige Forklaringer.

S. 7 L. 22 ff. En *n*-Rune med Tværstregen skraanende ned mod Indskriftens Begyndelse findes paa By-Stenen i Ordet *anina* (se S. 115) og to Gange paa Brakteaten Nr. 42 (= Steph. Nr. 48); se S. 457. I den sene gotlandske Martebo-Indskrift med de ældre Runer forekommer 3 (mulig 4) Gange en *n*-Rune med Tværstregen skraanende ned mod Indskriftens Begyndelse. Ligesaa én Gang i den sene gotlandske Roes-Indskrift med den længere Rækkes Runer.

S. 8 f. Om *ek* og *eka* jfr. Burg S. 167 ff.

S. 8 L. 5. *hagustaldar*, læs *hagustaldin*, se S. 345 ff.

Tilføi efter L. 6: I Indskriften fra Nedre Hov *ek* foran *ad* . . ., sandsynlig Begyndelsen af et Personnavn; se S. 423.

Om *ik* jfr. i det følgende under Rettelser til Indskrifterne fra Stenstad og Aarstad.

S. 8 L. 14 f. Om Etelhem-Indskriften se S. 148 ff.

S. 10 L. 18. *hahaisla* (Möjebro) inddeles og tolkes anderledes af v. Friesen og Noreen; jfr. Noreen i Indogerm. Forschungen XIV S. 401 og Altisl. Gramm.³ S. 340.

S. 10 L. 30 ff. Om Mangelen af Stammens udlydende *a* foran Nominativmærket *-r* i senere Indskrifter med den længere Rækkes Runer jfr. Arkiv f. n. F. XVIII S. 4 og Rettelser til Reistad og Aarstad i det følgende.

¹⁾ I de følgende „Rettelser og Tilføielser“ vil af de Steder, hvor de i dette Skrift udgivne Indskrifter i den nyere Literatur er nævnte, kun de Steder blive anførte, som giver selvstændige Oplysninger eller Bidrag til Læsning eller Tolkning.

S. 11 L. 12 ff. At Lyden *-z* i Endelsen af Nomin. Flertal var gaaet over til *-z* i nordisk Sprog ved Aar 500, godtgjøres ved Folkenavnet *Fervir* hos Jordanes (S. 59¹⁰, ed. Mommsen), som af Löffler (Svenska Landsmälen XIII 9, S. 8) forklares som Beboerne af Fjäre härad i Halland.

S. 11 f. Om Navnet *wiwar* jfr. under *wiwila* i Veblungsnes-Indskriften S. 322 Anm. 3 og Förstemann, Altdeutsches Namenbuch² I Sp. 1626 under *Viv*, samt Burg S. 168.

S. 12 f. after, [afte]a. Om *after* jfr. Burg S. 168 f. Om Formen *u[p]t* (By) se S. 105 f. Paa Myklebostad-Stenen B a[f]ti[a] (?), se S. 336. Om *atr* paa Flistad-Stenen se Arkiv f. n. F. XVIII S. 4 ff.

S. 13 L. 2 f. Gursten-Indskriften er neppe ældre end Aar 900.

S. 13 L. 15 ff. Om Styrelsen af Præpositionen paa By-Stenen se S. 108, paa Myklebostad-Stenen B S. 336, paa Flistad-Stenen Arkiv f. n. F. XVIII S. 6 f.

S. 14. Om Dativendelsen *-e* se Burg S. 170.

S. 14 L. 24. Der er ikke fuld Grund til med Förstemann (Altdeutsches Namenbuch² I Sp. 1630) at formode, at *Wodurid* er tysk.

S. 14 L. 27 ff. Øier Præstegaard, som af Schøning opgives at have hedt *Olstad*, skrives *a Orræstadum*, Gen. *Oræstada* (Dipl. Norv. II S. 173, 1333), *a Ora-stadhum*, *Oræstadha kirkia* Brev fra 1438 hos Schøning, og forklares af O. Rygh (Norske Gaardnavne IV 1, S. 165) som *Orræstadir* af *orri*, brugt enten som Tilnavn eller mulig som Mandsnavn.

S. 16 L. 35 f. Et Eksempel paa Vokalindskud fra det vestlige Norge er *oruma*- Myklebostad B (S. 336 f.). Denne Indskrift er forholdsvis sen.

S. 16—18 widadahalaiban. S. 199 er Forklaringen af *witada*- som opstaaet af **witōda*- foretrukken af Hensyn til *tiade* Aagedal af **tehōde*; men denne sidste Forklaring er feilagtig, se Rettelser til Aagedal-Brakteaten i det følgende.

Det er S. 199 Anm. 2 nævnt som en Mulighed, at *witada*- kunde være for **witanda*-, men dette betegnes der som usandsynligt fra Betydningens Side.

Senere har O. von Friesen (Arkiv f. n. F. XVI S. 191 ff.) opfattet *witadahalaiban* som opstaaet af **witandahlaiban*. Deri ser han en Sammensætning som oldn. *slongvan(d)-baugi*, *sveiflan(d)-kjapti*, *hengjan(d)-kjapta*. Participiumformen *wita(n)da*- henfører han til urgerm. **witēn* »se paa, iagttage, passe paa«, ogsaa »bestemme, anordne, forsyne med«, got. *witan* (Præt. *witaida*) »auf etwas sehen, etwas beobachten, bewachen, schützen«, oht. *gi-*, *ir-wizzēn*, oldn. *vitaðr*. v. Friesen oversætter herefter *witadahalaiban* ved »den, som sørger for, anviser, giver Brød (Ophold)«, d. e. »Husbonde«.

Denne Forklaring er skarpsindig og tiltalende. Men hvis v. Friesens grammatiske Forklaring af *witadahalaiban* er rigtig, saa kan dette Ord neppe, saaledes som v. Friesen mener, være at forstaa som »(min) Husbonde« eller »(min) Husherre«. Thi ingen af de oldnorske Sammensætninger, med hvilke v. Friesen grammatisk sammenstiller *witadahalaiban*, betegner et Menneske, som er i en vis Stilling eller staar i et bestemt socialt Forhold til andre Mennesker. Saadanne Sammensætninger er bl. a. *slongvan-baugi*, *hnøggvan-baugi*, *kastan-razi*, *hwīnan-torði* og fl. a. Disse er Tilnavne (Epitheter), som betegner et Individ (en Mand) efter en vis Egenskab eller Adfærd, som

er hans Særkjende. Et saadant Epithet kan gaa over til et poetisk Udtryk for Individet efter et fremtrædende Særmærke, f. Eks. *sveifland-kjapti* for Ulven. Hvis altsaa **witadahalaiban** etymologisk skulde betyde »den, som anviser Brød«, saa kunde det ikke ligefrem betegne Vodurid som Vivs Husherre, men maatte efter sin Betydning væsentlig sige det samme som oldn. *matargóðum manni* eller *manni mildum matar*.

Et Substantiv af en saadan Betydning passer dog mindre godt til Sammenhængen end f. Eks. »Kammerat«. Thi man venter, at Ordet skal betegne det Forhold, hvori Viv har staaet til Vodurid.

Vi mangler Midler til at bestemme, naar Præfikset *ga-* i Nordisk er faldt bort i Ord som *rúni*, *lifri*, *landi*, *oki*, *hlyri* o.s.v., og til at bestemme, hvorvidt Præfikset *ga-* i saadanne Ord tidligere er faldt bort i Sættninger (som *eyra-rúna*) end i de usammensatte Ord. Jeg holder det derfor endnu for muligt, at det andet Led i **witada-halaiban** hører sammen med got. *gahlaiba* og betyder »Kammerat«.

Andre Formodninger om **witadahalaiban** af Henning, Deutsche Litteraturzeitung 1894 Sp. 1063.

S. 18 Anm. 1. Holl. *wet* forklarer Franck (Etym. Woordenboek) som opstaaet af **witod* = oldsaks. *witut*, oht. *wizzot*.

S. 18 L. 13 ff. Om Forandringen af den førhistoriske Endelse *-an* til den historiske *-a* gennem en Melleform *-g* (nasaleret *a*) se mine Bemærkninger i Arkiv f. n. F. XVIII S. 7 f. og i Norges Indskr. S. 395 f., 400.

S. 18 L. 16. *aa* paa Frerslev-Stenen i Sjælland grunder sig paa feilagtig Læsning. Stenen har, som Wimmer (II 325) har vist, *han*.

S. 19 L. 21. Præt. 3dje Person Ental **urte** i Ødemotland-Indskriften S. 248.

S. 19 L. 34. Andre Eksempler paa det svage Præteritum Indik. i 1ste Person Ental paa *-o* er: **fahido** Vettelund S. 442; **hlaaiwido** eller **hlaiwido** Strand S. 275. Forvanskninger af en saadan Form (**fahido*) er **fhido** Brakt. 49 Steph. og **fnido** Brakt. 49 b Steph., se S. 83. En Forvanskning af en Præteritumform paa *-to* er S. 248 og S. 249 Anm. 3 formodet paa Brakt. Nr. 30 Steph.

S. 19 f. Om *-o* i **worahto** jfr. Burg S. 171 f. og Kock i Pauls og Braunes Beiträge XV S. 258.

S. 21 L. 4 ff. Burg (S. 161 Anm., 163) fremhæver, at sidste Rune paa Side *a* ikke sikkert har været *r*, men kan have været *w*, og han nævner Udfyldningen **wraita** eller **waraita** som mulig. Denne Burgs Udfyldning holder ogsaa v. Friesen (Arkiv f. n. F. XVI S. 191) for mulig. Men **waraita* forekommer mig her mindre sandsynlig end **runor*, 1) fordi Tjurkö-Brakteaten har **wurte runor**, medens en til **worahto** [**waraita**] svarende Forbindelse ikke kan paavises. 2) Som Betegnelse for Indskriften forekommer Ordet »Runer«, bortset fra Tjurkö-Brakteaten, endnu i de med den længere Rækkes Runer skrevne Indskrifter fra Einang, Tørviken B, Varnum, Fyrunga, Istaby, Stentofta, Björketorp, samt i utallige Indskrifter med den kortere Rækkes Runer, medens **wraita** eller en dertil svarende Ordform hidtil kun er fundet i en eneste Indskrift med den længere Rækkes Runer og aldrig i Indskrifter med den kortere Rækkes Runer. Paa Reistad-Stenen, hvor **wraita** findes,

er Betydningsforholdet eiendommeligt; se Rettelser i det følgende. 3) Man vil, hvis Indskriften *a* er metrisk, ved at læse **worahto** [**waraita**] faa en uregelmæssig Allitteration (som rigtignok oftere forekommer), medens denne derimod ikke findes, naar man læser **worahto** [**runor**].

Om Objektets Stilling i Forhold til Verbet jfr. K. Mortensen, Studier over ældre dansk Versbygning I S. 25 ff.

S. 21. Runeristeren taler i første Person ogsaa i Indskriften fra Vetteland; se S. 442 f. Paa Vatn-Stenen **faiu** (?) uden »jeg«; se S. 358 ff. Sandsynlig Tørviken B; se S. 292 og Rettelser. (Om Aarstad-Indskriften se Rettelser i det følgende). Om ogsaa i Hammeren-Indskriften **fpa**, er uvist, da **a** kan høre til følgende Ord alene; se S. 378 f. og Rettelser i det følgende. Fremdeles paa Fyrunga-Stenen **fahi** uden »jeg«; se Arkiv f. n. F. XV S. 144. Jeg formoder nu, at denne Udtryksmaade ogsaa forekommer i den med den kortere Rækkes Runer skrevne Indskrift paa Frerslev-Stenen i Sjælland (Wimmer II 321), som efter min Formodning er indhugget af en østsvensk Mand. I nederste Linje deler jeg her: *ik isa fai*.

S. 22 L. 2. Efter *uarb iak* har Kärnbo-Indskriften sikkert *hrauz*. Sidste Rune er sikkert *yr*, ikke *reid*.

S. 23. Om det metriske jfr. K. Mortensen, Studier over ældre dansk Versbygning I S. 53.

S. 23 L. 25 ff. Andre Forklaringer af Indskriften paa Torsbjærg-Dopskoen gives af Wimmer (Sønderjyllands Runemindesmærker i »Haandbog i det nordslesvigske Spørgsmaals Historie«, S. 15), som holder **niwape** for et Stedsnavn, hvilket han dog ikke etymologisk forklarer, og af v. Grienberger, Zeitschrift f. deutsche Philol. XXXII S. 289—291. Hvis min Opfatning af **niwape** som **in wape** er den rette, saa skal dette maaské forstaaes som »paa Slagmarken«, ligesom ags. *wang* i Sætninger bruges om Slagmarken.

S. 25 L. 1 ff. Til høire for **w** i **woduride** (*b* Linje 1) er der lidt høiere end Basis af den foregaaende Rune **n** en Indhuling af uregelret og ikke tydelig begrænset Form. Det synes muligt, men ikke sikkert, at her har været tilsigtet en Prik. Sandsynligheden af, at her skulde være en Prik, bliver mindre derved, at man ikke synes at kunne opdage noget sikkert Spor af en Prik høiere oppe.

S. 26 L. 13 ff. Ialfald paa Rök-Indskriftens Tid (c. 900) blev vistnok *g* i Fremlyd udtalt som Eksplosivlyd. Dette synes at følge deraf, at det gamle Tegn for **g** **X** her, som jeg nu tror, ogsaa i Fremlyd (**goanar**) forekommer med Betydning af **k**. Pipping slutter, at *g* i Fremlyd paa Martebo-Indskriftens Tid [c. 800] blev udtalt som Eksplosivlyd, deraf, at det gamle Tegn for **k** **<** her bruges som Tegn for **g**. Om **X** paa Stenstad-Stenen betegner **g** eller **k**, er uvist; se Rettelser i det følgende. Paa Aarstad-Stenen betegner **X** mulig begge Lyd; se Rettelser i det følgende. Man tør formode, at *b* og *d* paa samme Tid som *g* gik over fra Spiranter til Eksplosivlyd. Vatn-Stenen (fra første Halvdel af 8de Aarh.) har Runen

t i Efterlyd som Tegn for Udtalens *d*. Dette beviser vistnok ikke, at *d* i Fremlyd dengang var Eksplisivlyd, men gjør dog dette sandsynligt.

S. 27 L. 24. En Præteritumform i 3 Pers. plur. paa *-þun* forekommer i den med den længere Rækkes Runer skrevne, forholdsvis sene Indskrift fra Martebo paa Gotland.

S. 27 Anm. 2. *aq* Frerslev stryges, se Rettelser S. 512. Med *-un* i *imun* paa Skee-Stenen jfr. Endelsen i *nafesun* paa Gimsø-Stenen S. 400.

S. 28 L. 9 ff. Om *dalidun* for **dailidun* se Löffler, Arkiv f. n. F. XII 101, v. Grienberger, Zeitschr. f. deutsche Philol. XXXII S. 293 og Burg S. 177.

S. 29 L. 22. I Vetteland-Indskriftens mellemste Linje læses det ufuldstændige Ord *-ina*. Det er S. 443 formodet, at dette skal udfyldes [*sta*]ina.

S. 29 L. 22 ff. Det af Munch paa Krogsta-Stenen læste Ord *stainar* er S. 129 f. læst **SE ainar**.

S. 29 L. 40. Den Opfatning, at *staina* skulde være Objekt for *dalidun*, er ikke rigtig; se S. 35 og Rettelser i det følgende.

S. 29 ff. Det Tegn, som i Indskriften *b* forekommer som Rune 5, Rune 9 og Rune 19 i Rækken til venstre, samt Rune 4 i Midtrækken, er af mig læst som *j*. Denne Læsning tiltrædes af Löffler (Uppsalastudier S. 1—5), Brate (Arkiv f. n. F. XI 368 og Sv. fornminnes-fören.'s tidskr. IX 332), [Mo]gk, Literarisches Centralblatt 1892 Sp. 1062 og v. Grienberger (Arkiv f. n. F. XIV 114 og Zeitschr. f. deutsche Philol. XXXII 289 ff.). Wimmer, Sønderjyllands Runemindesmærker (Særtryk af »Haandbog i det nordslesvigske Spørgsmaals Historie«) S. 14 forsværer derimod ved vægtige palæografiske Grunde Runens Læsning paa Tune-Stenen som *ŋ*. Om Læsningen som *j* bemærker han til Slutning uden nærmere Begrundelse: »Både fra indholdets og fra sprogformernes side frembyder denne tolkning de allerstørste vanskeligheder«. Derimod giver Wimmer her intet Bidrag til at fjerne de store Vanskeligheder, som efter min Paavisning baade fra Indholdets og fra Sprogformernes Side gjør Runens Læsning paa Tune-Stenen som *ŋ* betænkelig. R. Henning (Deutsche Litteraturzeitung 1894 Sp. 1063) holder ligeledes paa Læsningen som *ŋ*. Noreen (Altisl. Gramm.² S. 265) lader det uafgjort, om Runens Læsning som *ŋ* eller *j* er den rette, men i 3dje Udgave læser han paa Tune-Stenen *j*. Burg (S. 174) afgjør ikke, hvilken Læsning er den rette, men synes mest at hælde til *ŋ*. Han nævner (S. 178) som mulig Læsning af første Ord i Midtrækken [*bro*]þriŋor. Han søger at støtte Læsningen *siŋoster* og min tidligere Tolkning »ældste« bl. a. ved *Singasteinn*. Gering (Zeitschr. f. deutsche Philol. XXVIII S. 242) udtaler sig ogsaa ubestemt, men hælder snarest til Opfatningen af Runetegnet som *j*.

Om Formerne af Runerne for *j* og *ŋ* jfr. S. 179, 280, 416 og 419 Anm. 1, samt her i det følgende i Rettelser til Ødemotland-Indskriften.

Noreen (Altisl. Gramm.³ S. 345) læser i Begyndelsen af Indskrift *b*: [...]**ŋ** *woduride: staina: [sati|da]* og oversætter: »... r dem Ópriþr den stein setzte«. I første Ord søger han altsaa et Personnavn i Nominativ. Sammenlign hermed Noreens Oversættelse af Begyndelsen af Varnum-Indskriften *ubar hite* ved »Úfr dem Hitr (setzte den stein)«. Noreen oversætter Slutningen af Indskrift *b* paa Tune-Stenen saaledes: »Drei tóchter teilten das erbe, die am nächsten verwandten der erben«.

Men ved Noreens Tolkning af Begyndelsen af Indskrift *b* synes det mig paafaldende, at det ikke er sagt, i hvilket Forhold den Person, som har sat Stenen, har staaet til Vodurid. Dette bliver saa meget mere paafaldende, fordi han ikke kan have været en Slægtning. Dette maa man nemlig slutte af det, som ved Noreens Tolkning siges om de tre Døtre. Jfr. om Noreens Tolkning Bemærkningerne ved Slutningen af Rettelser til Tune.

Den af mig S. 36 f. antagne og begrundede Ordstilling i Indskrift *b* (adverbial Bestemmelse, Objekt, Verbum, Subjekt) finder Gering (Zeitschr. f. deutsche Philol. XXVIII S. 242) saa paafaldende, at han tror, den maa forklares derved, at der er samme Subjekt for to asyndetisk sammenstillede Sætninger. Han oversætter: »nach Wodurid bezeichneten den stein (auch) die drei töchter, (sie) teilten als nächstverwandte unter den erben das erbe.«

S. 31 L. 8 ff. f. n. Oldn. *arfi* og got. *arbja* indeholder sandsynlig forskjellige Suffikser. Kluges S. 31 L. 5 ff. f. n. nævnte Opfatning synes betænkelig.

S. 32 L. 18 ff. Paa Brakteaten Nr. 57 Steph. er vel **gibu** Verbum »jeg giver« og **auna** Objekt dertil, Substantiv i Akkusativ.

S. 32 L. 26 ff. I *Raumariciae* kan vel *Rauma-* være Stammeform i Sammensætning. Jfr. Burg S. 182 f.

S. 33 arbija. Eksempler paa glsvensk *arfwē* neutr. med Betydningen »Arv« hos Löffler (Arkiv f. n. F. XII S. 101). Nynorsk dial. *erve* neutr., gldansk *arve* (se Kalkar under *Arve*).

S. 34. L. Fr. Löffler (Uppsalastudier S. 1—5; jfr. S. 226) holder **sijoster** for Superlativ af en Adjektivstamme *sija-*, opstaaet af førgerm. *sejo-*. Han sammenligner oldfris. *sia* 1) »sprosse, nachkomme, grad der verwandtschaft« (?), 2) »genosse« (?) (Richthofen), af Stamme *sijan-*, førgerm. *sejon-*. Baade *sejo-* og *sejon-* afleder han af Pronominalstammen *se-*; *se-* i Betydningen »egen, lat. *suus*.« Adjektivstammen **sijaz* har efter Löffler oprindelig betydet »egen«, og det fris. *sia* egentlig »den egne.« Deraf skal Betydningen »beslægtet, Slægtning« have udviklet sig.

sijoster altsaa efter Löffler »de mest eller nærmest beslægtede«. Til Löfflers Forklaring slutter sig Noreen, Urgerm. Lautlehre S. 46, 218 og Altisl. Gramm.³ S. 345.

Men oldfris. *sia*, som kan betyde »Genosse«, synes at være opstaaet af **sitha* og tilligemed oldfris. *sith* »Gefährte« at være en Afledning af den fællesgerm. Stamme *sinþa-* »Gang, Reise«. Ogsaa ellers falder den Konsonant, som skrives *th*, i Oldfrisisk bort i Indlyd mellem Vokaler. Se Siebs i Pauls Grundriss² I S. 1281.

Jeg holder for urigtig Kauffmann's Sammenstilling af **sijoster** og oldfris. *sia* med lat. *socius* (Arkiv f. n. F. XI S. 309, XII S. 101 f.). Herimod har ogsaa Löffler udtalt sig (Arkiv XII S. 98 ff.).

Löffler oversætter: »de nærmest beslægtede af de mandlige Arvinger«. Sætningen angiver efter Löffler, at i dette Tilfælde den ældre Retssædvane, som udelukkede Døtrene fra Arv, fulgtes. Dette skal igjen forudsætte, at ved denne Tid den yngre Arvesædvane, som tillod Døtrene at arve, var begyndt at gjøre sig

gjældende, men endnu ikke havde trængt den ældre ud, at saaledes ved Tune-Stenens Tid et Overgangsstadium med Hensyn til Arveretten var indtraadt.

Läffler og Ebbe Hertzberg (Arkiv XII S. 99 ff.) antager, at Vodurid ikke har efterladt sig nogen Søn, men kun Døtre; thi i modsat Fald vilde Sønerne ikke have overladt til Døtrene at reise Stenen. Hertzberg mener, at Arvingerne kun har været mandlige, da Kvinder saa tidlig som paa Tune-Stenens Tid vistnok ikke var arveberettigede. Hertzberg vil ikke gaa ind paa, at Tune-Stenen henviser til et Overgangsstadium med Hensyn til Arveret. Sætningen: »de mest beslægtede delte Arven« angiver efter Hertzberg, at Sagen var op- og afgjort, og at det ikke nyttede andre at komme med Præentioner. Stenen er efter ham et ældgammelt Retsdokument, hvis Indskrift kort og godt siger, at Skiftet efter Vodurid er afholdt og Arven delt mellem de rette Arvinger. Omend Døtrene ikke var arveberettigede, saa sees de dog at være blevne betragtede som de nærmeste til at reise Stenen sammen med hans Lagsfælle, som heller intet arvede.

Gering (Zeitschr. f. deutsche Philol. XXVIII S. 242) bemærker: »Die erwähnung der erbeilung auf einem grabsteine (die Bugge übrigens auch aus späterer zeit belegt), lässt sich für unseren fall vielleicht dadurch erklären, dass die drei töchter erst nach einem rechtsstreite mit den übrigen erben in den besitz des nachlasses gelangten und nun den stein zugleich zu einem denkmal des siegreich durchgeführten processes machten. Bugges meinung, dass die *sibjoster arbijano* und die *prijor dohtrix* verschiedene personen seien, halte ich zum mindesten für höchst unwahrscheinlich.« »Erbe ist hier natürlich zu verstehen als »jemand der auf den nachlass ansprüche erhebt.« Damit erledigen sich die einwendungen von Fr. Burg (Zs. f. d. a. 38, 174 fg.), deren gewicht durch ein paar deplacierte witzchen nicht verstärkt wird.«

Om disse Udtalelser af Läffler, Hertzberg og Gering om Arv jfr. Bemærkningerne ved Slutningen af Rettelser til Tune S. 520.

S. 35 L. 6 ff. Läffler (Uppsalastudier S. 5 Anm. 1) tror snarest, at et paa Stenen nu bortslaaet **satidun** har været det Verbum, hvortil **staina** har været Objekt.

S. 38 L. 12 ff. I det Ord, som jeg har læst **prijor**, ser anden Rune ifølge Burg (S. 173) paa de af mig meddelte Fotografier ud som **is**. Men denne Læsning er umulig, baade fordi Krumstaven til venstre oventil sikkert og tydelig er forenet med den rette Stav til høire og fordi Krumstaven til venstre i flere Henseender har en væsentlig anden Form end **s**-Runerne paa Stenen.

S. 39. Sven Söderberg udtaler sig i Brev til Udgiveren af 6te November 1900 imod den Mening, at Indskrift *a* skulde være ældre end Indskrift *b*: »Jag anser, att om den ena af inskrifterna skulle vara äldre, skulle det vara den, i hvilken ordet »sten« förekommer. Ty man kunde ju svårligen i en inskrift säga, att man lät resa en sten, då denne redan förut blifvit rest och försedd med inskrift. Jag tror emellertid, att begge inskrifterna äro samtida. Runformerna äro desamma. Att den ena sidans inskrift är mindre tydlig och regelbunden än den andras beror derpå, att runorna äro mindre i den förra; och de hafva blifvit detta, emedan runristaren hade mer at skrifva på denna sida och därför måste bereda plats för tre

rader. Ju större runorna äro i inskrifterna, dess djupare och gröfre och därför äfven tydligare äro i regelen alla streck.« »Det som . . . synnerligen talar för min mening är formeln. Denne är densamma, som vi hafva så ofta i de yngre inskrifterna: »A lät resa sten efter B. C skref runorna.« Det enda egendomliga med denna inskrift är, att runristaren stått i ett kamratförhållande till den, som hedrats med stenen, och uttryckt detta i inskriften.« Ogsaa jeg finder nu, at overveiende Grunde taler for, at de to Indskrifter er samtidige; jfr. i det følgende.

Om Tune-Stenens Tid jfr. Burg S. 184 f. Burg fremhæver Forskjellen mellem *iah* (med Runen *i*) paa Varnum-Stenen og de af mig antagne Former med *j* (*arbija* o. s. v.) paa Tune-Stenen.

Om Tune-Stenens Udseende og Form har jeg faaet Meddelelser af Professor i Geologi A. Helland og af P. A. Øyen, Amanuensis ved det mineralogiske Institut.

Indskriftfladen *a* er Stenens naturlige Flade og ikke dannet ved Tilhugning. Den smale Flade, som er til høire for *a* og som rækker ned til Runen *o* i første Linje af Indskrift *a*, synes at være dannet ved Afslagning før Indskriftens Indhugning. Dette fremgaar deraf, at Runernes Retning og Forhold synes at rette sig efter Randen til høire. Ogsaa Forvitringen synes at tale for, at denne smale Flade er ældre end Indskriften.

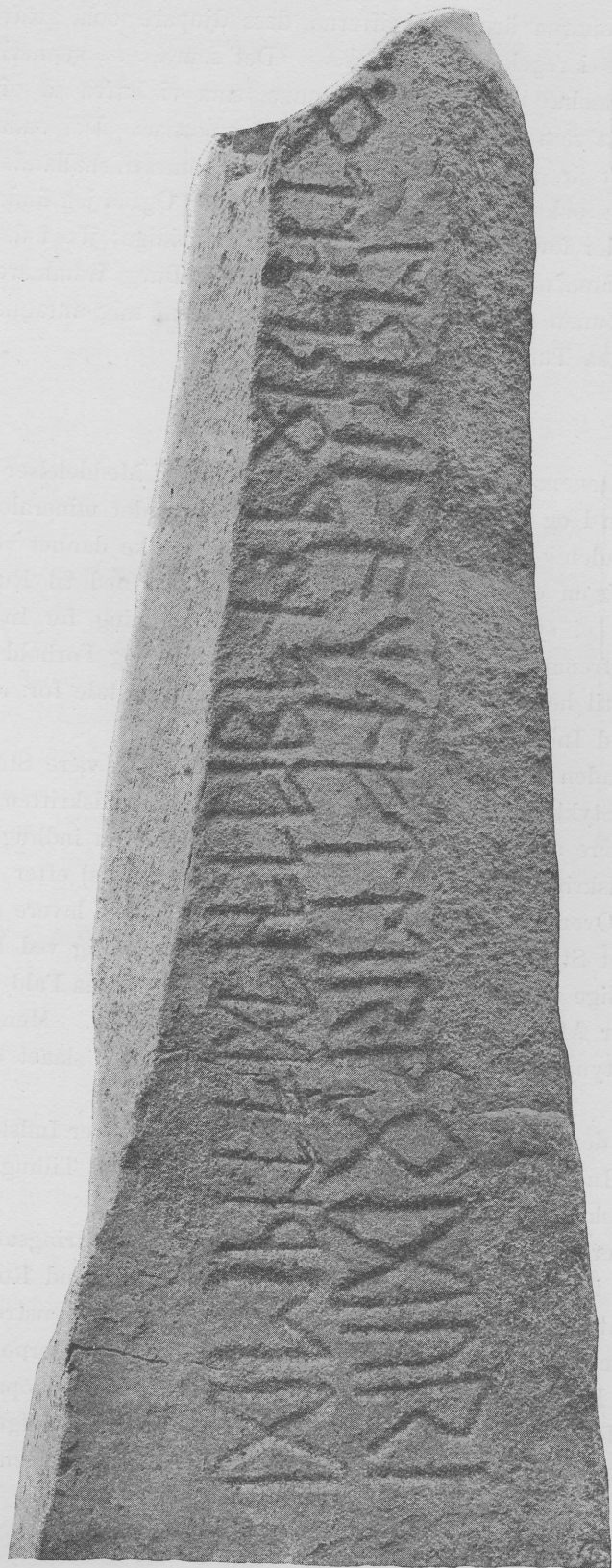
Indskriftfladen *b* synes ligeledes i det væsentlige at være Stenens naturlige Flade. Kun de Stykker, som er afslaaede til høire for Indskriften, kan med Sikkerhed siges at være afslaaede, efterat Indskriften er bleven indhugget.

Under Indskrift *b* ser man en Afsats (Forvitningsafsats) efter hele den brede Indskriftside, og Overfladen nedenfor denne Afsats ligger lavere end Overfladen ovenfor den. Det Stykke, som her er slaaet bort, kan mulig ved Menneskehaand være slaaet bort lige før Runerne blev indhugne, hvilket i saa Fald kan være gjort, fordi der nedenfor Afsatsen var en lidt løs, tynd Stenplade. Men det er ogsaa muligt, at denne tynde Stenplade allerede meget tidligere er slaaet bort og ikke af Menneskehaand.

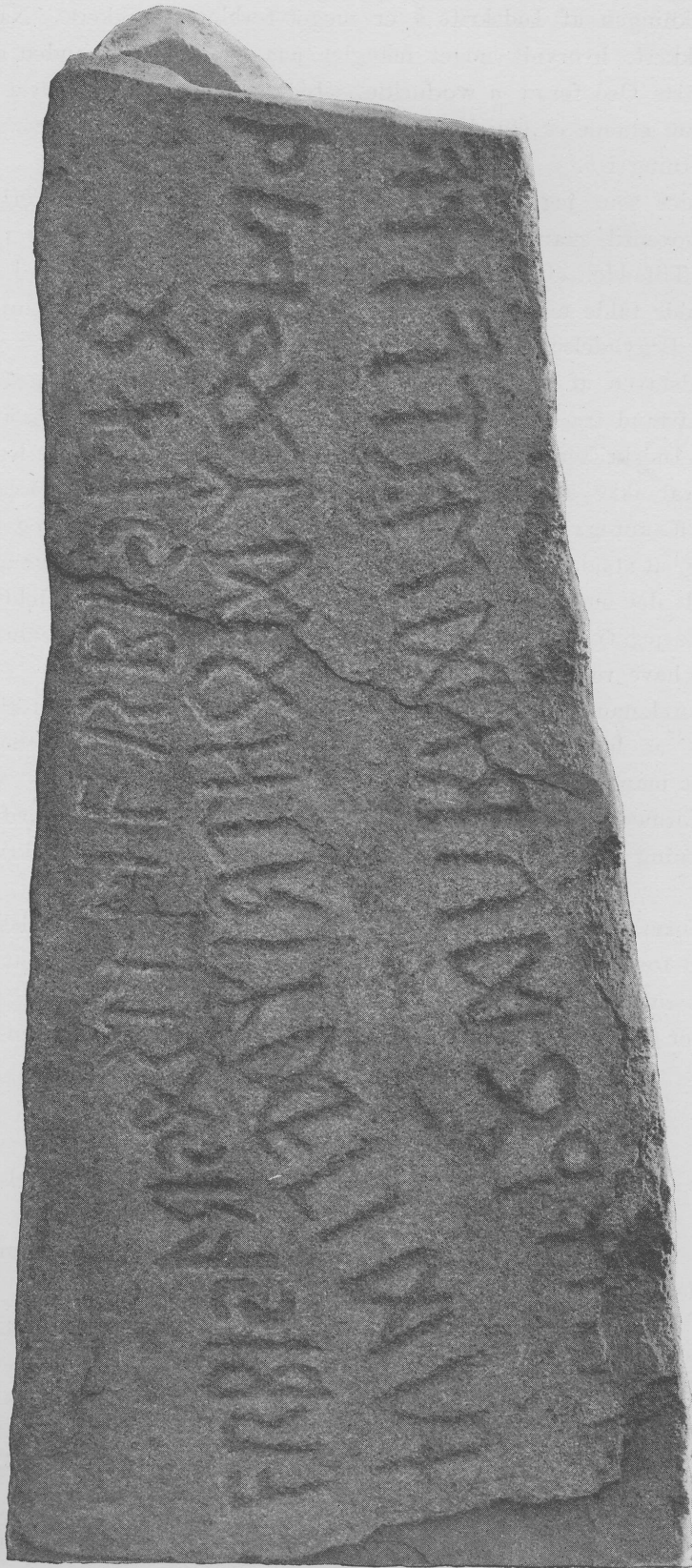
Hvorvidt den nogenlunde jævne Tværflade, som er over Indskrift *b*, er ældre eller yngre end Indskriften og hvorvidt den er dannet ved Tilhugning eller ikke, er fra mineralogisk Side ikke blevet bestemt udtalt.

Tværs over Indskriftfladen *b* gaar paa skraa en Forvitningsafsats, som bl. a. berører Runen *d* i *dohtria*. Denne Afsats er sikkert ældre end Runerne.

Den Kant, som adskiller den ubeskrevne Side til venstre fra Indskriftsiden *a*, havde væsentlig samme Form som nu dengang, da Runerne blev indhugne. Dette ser man af Retningen af *a* Linje 2, som skal læses nedenfra opad. Nederdelen af denne Linjes Runer naar først ved *i* i *halaiban* Kanten, men følger siden Kanten, saa at hele Linjen danner en svag Boining, hvis Retning er bestemt af Kanten til venstre.

Side a.

Side b.

I Tolkningen af Indskrift *b* er meget forblevet usikkert. Navnlig er det forblevet usikkert, hvorvidt noget mangler paa denne Side foruden det meste af Runerne i første Ord foran **-r woduride**. Ligeledes er det forblevet usikkert, til hvilket Verbum **staina** er Objekt og hvilket Ord der skal forstaaes som Subjekt for første Sætning i *b*.

Saaledes som jeg S. 25 har fremhævet, taler Runernes Forhold til den jævne Rand oventil snarest for, at der intet mangler oventil. Det vilde være et besynderligt Tilfælde, at noget af Indskrift *b* skulde mangle oventil, og at Brudfladen da skulde falde umiddelbart efter Afslutningen af et Ord i Linje 1 og umiddelbart foran Begyndelsen af et Ord i Linje 2.

Hovedstaven af **þ** i **þrijor** Linje 2 er væsentlig parallel med Randen og staar i den Afstand fra Randen, som maa ventes under Forudsætning af, at Randen er ældre end Indskriften og at **þ** ogsaa oprindeligt har været første Rune i Linje 2.

Det var ikke af Hensyn til Stenens Udseende, men af sproglige Grunde, at jeg S. 33 ff. antog, at noget manglede oventil (mellem **staina**: og **þrijor**). Jeg mente nemlig, at **staina** maatte være Objekt for **dalidun**, hvis intet manglede oventil, men jeg fandt det med rette uantageligt, at **staina** skulde være Objekt for **dalidun**. Derfor maatte jeg ty til den Udvei, at der oventil manglede et Verbum, hvis Objekt **staina** kunde have været.

Nu forekommer det mig imidlertid muligt, uagtet jeg ikke forbinder **staina** med **dalidun**, at holde fast ved den Opfatning, for hvilken Stenens Udseende taler, at intet mangler oventil.

Jeg formoder nu, at Indskrift *b* er en Fortsættelse af Indskrift *a*, saaledes at første Sætning i *b* er sidestillet med den ene Sætning, som Indskrift *a* nu indeholder.

Jeg formoder, at første Sætning i *b* ender med **staina**. Ordadskillelse findes i *b* ikke uden foran og efter **staina**. Her kan Runeristeren have sat Prikker for at antyde, at en Sætning er afsluttet med **staina**.

Jeg er nu tilbøielig til at antage, at der i *b* begynder en ny Sætning med Linje 2:

**þrijor dohtrir dalidun
arbija sijoster arbijano**

»Tre Døtre delte Arven (som) de nærmest beslægtede af Arvingerne.«

Noreen (Altisl. Gramm.³ S. 345) har opfattet anden Sætning i *b* paa samme Maade.

Hvis denne Opfatning af *b* er rigtig, saa er Indskrifterne *a* og *b* samtidige, men Indskrift *a* maa ogsaa da læses først.

Vodurid kan efter dette ikke have efterladt sig Sønner; men vi finder da her allerede saa tidlig Døtre som Arvinger, hvor der ikke var nogen Søn.

Indskrift *b* er ikke versificeret, men det synes muligt, at Hensyn til Alliteration har gjort sig gjældende ved Valg af Ordene i anden Sætning i *b*.

Ifølge den i det foregaaende givne Tolkning staar Linje 1 i Indskrift *b* ikke i nogen syntaktisk Forbindelse med det, som siges i Linje 2 og Linje 3.

Disse to Linjer udtrykker tilsammen en Mening, som er væsentlig forskjellig fra og uafhængig af det, som siges i Linje 1.

Disse Forhold, som Syntaks og Indhold viser os, har ogsaa faaet sit ydre Udtryk ikke blot i Skilletegnene, men ogsaa deri, at Linje 2 og 3 er nærmere sammen og er ved et større Mellemrum adskilte fra Linje 1.

Jeg gaar nu over til første Linje i *b*.

Jeg har tænkt paa Muligheden af, at vi fra **worahto** i *a* skulde underforstaa en Form af det samme Præteritum (**woraht-**) som Verbum i første Sætning i *b*, saaledes at **staina** skulde være Objekt for dette **woraht-**.

Med Udtrykket **woraht- staina** kunde sammenlignes **orte þat aaina** By.

Udtrykket **woraht- staina** »forarbejdede Stenen« maatte, hvis det var rigtigt, betegne d. s. s. tildannede eller tilhug Stenen.

Ved denne Opfatning vilde det sandsynligste vel være at underforstaa i første Sætning af *b* 1ste Person **worahto**, saaledes at **wiwar** ogsaa i første Sætning af *b* var Subjekt. Men første Ord i *b* kunde da neppe udfyldes til [**afte**]_R, men man maatte da vel oversætte det andet Ord **woduride** ved »for Vodurid«. Nogen sandsynlig Udfyldning af første Ord vilde jeg da ikke kunne foreslaa.

Men den Opfatning, at **worahto** (eller en anden Form af dette Præteritum), d. e. tildannede, tilhug, skulde være det Verbum, hvis Objekt var **staina**, bliver betænkelig derved, at Runestenens Form i det væsentlige er Naturens Værk og ikke skyldes Tilhugning ved Menneskehaand.

Jeg vover derfor nu at gaa en anden Vei.

I anden Linje paa Side *a* er øverst oppe noget slaaet bort af Indskriften. Her mangler sikkert Halvdelen af én Rune (**r**) og tre fuldstændige Runer (**uno**), dog sandsynlig fire (**unor**). Jeg holder her Udfyldningen **runor** for sandsynligere end **runo**, fordi hin Form findes paa Varnum-Stenen, hvis Indskrift er nær beslægtet med Tune-Stenens.

Efter Stenens nuværende Udseende tør man neppe benegte Muligheden af, at der øverst paa Side *a* foruden de 3½ eller 4½ Runer, som her nu sikkert mangler, ogsaa kan være slaaet bort nogle flere Runer. Professor Helland tiltræder fra mineralogisk Standpunkt denne Udtalelse.

Jeg formoder nu, at der øverst i Linje 2 paa Side *a* er slaaet bort ét eller to Ord, som har forbundet Sætningerne paa Side *a* med første Sætning paa Side *b*.

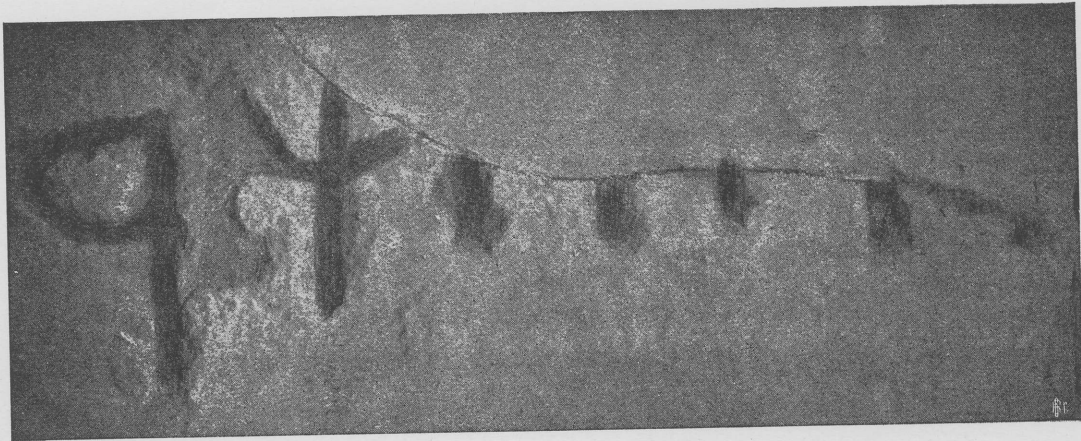
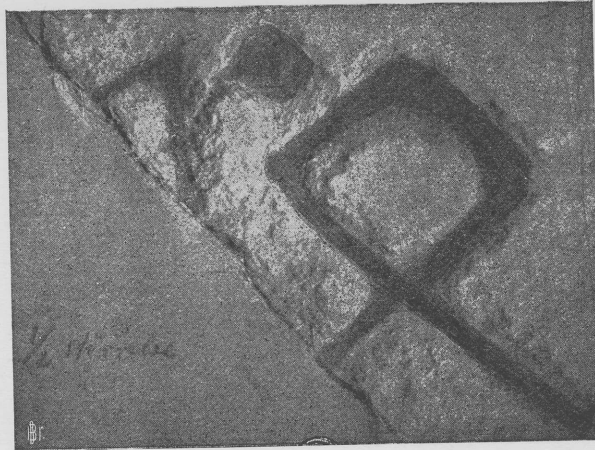
Det, som efter denne Formodning er slaaet bort, kan ikke med Sikkerhed bestemmes. Men det eller de manglende Ords Mening synes tilnærmelsesvis at kunne bestemmes.

Naar jeg skal fremsætte en Formodning herom, gaar jeg ud fra, at jeg her bør forsøge at indsætte det kortest mulige Udtryk for den Mening, som Sammenhængen her synes at kræve.

Herefter vover jeg at foreslaa følgende Udfyldning af de efter min Formodning manglende Runer paa Side *a*, som har forbundet den nu bevarede Sætning paa Side *a* med første Sætning paa Side *b*:

worahto [: **runor** : **jah sato**]

[**afte**]_R **woduride** : **staina** :

Dette oversætter jeg saaledes:

»(jeg) forarbejdede Runerne og satte efter Vodurid Stenen.«

Eller ogsaa med Asyndeton: [runor : sato].

Med det i Udfyldningen nævnte *jah kan sammenlignes jah paa Kragehul-Spydstagen, iah paa Varnum-Stenen. Med *sato kan sammenlignes sate Gommor.

Hvis Reisningen af Stenen har været nævnt efter Indhugningen af Runerne, saa kan dette mulig forstaaes saaledes, at Runerne blev indhuggede, førend Stenen blev reist. Men det synes ogsaa muligt, at Runeristeren har nævnt Indhugningen af Runerne først, fordi dette for ham stod som det vigtigste.

Med det, at Indridsningen af Runerne da er nævnt forud for Stenens Reisning, kan sammenlignes i en Runeindskrift fra den sene Middelalder, som har staaet paa Eggemoen, Haugs Sogn, Ringerike (Nicolaysen, Norske Fornlevn. S. 146):
 | þa : ræist : mik : ok : ræisti | amunde o. s. v.

Man kunde imod min Udfyldning kanské indvende, at Gjentakelsen »efter Vodurid« da bliver paafaldende. Hertil kan vel svares, at Mindeindskriftens Istandbringer kan have fundet det heldigt, at Navnet paa den Mand, om hvem baade Stenen og Runerne skulde minde, ikke blot blev nævnt paa Side a, men ogsaa paa Side b.

Af Tune-Stenen er S. 5 meddelt Tegninger, som er laante fra Wimmer. Uagtet disse er udførte med stor Omhu, er de dog, som jeg har paavist, ikke i alle Dele fuldt nøiagtige. Derfor meddeles her S. 518 og 519 af Tune-Stenens to Indskriftflader Fotografier, ved hvilke Retouche er anvendt. Disse er tagne af Fotograf Væring og gjengivne i Autotypi ved Wilh. Scheel & Co.

Paa S. 522 meddeles 3 Autotypier i halv Størrelse efter Aftryk, paa hvilke Fordybningerne er udfyldte med Sort af Magnus Olsen. Disse Aftryk er af de 3 Ord paa Stenen, hvis Læsning eller Udfyldning har været omstridt. Første Aftryk viser næstsidste Rune (o), det derefter følgende Skilletegn og Sporene af sidste Rune paa Side a. Andet Aftryk viser det ufuldstændige første Ord, som ender med -r, tilligemed den følgende Rune (w) paa Side b. Tredje Aftryk viser de øverste 5 Runer (þrijo) i Linje 2 paa Side b.